

Nr 57

Utlåtande i anledning av väckta motioner om överförande till stat och kommun av kostnaderna för valsedlar vid allmänna val.

(3:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 514) och den andra inom andra kammaren av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.* (II: 631) har hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning för att i motionernas syfte undersöka på vilket sätt statsverket och kommunerna bör överta valsedelskostnaderna vid allmänna val.

Till stöd för sitt yrkande har motionärerna anfört följande.

Våra beslutande organ inom stat och kommun grundas på fria demokratiska val. Kostnaderna för dessa val bäres till en del av staten och kommunerna. Under senare år har dessa organ påtagit sig nya uppgifter vid valen och även övertagit vissa kostnader som tidigare åvilat de politiska partierna. Som exempel kan nämnas att varje väljare numera erhåller röstkort för att underlätta valdeltagandet i vallokalerna och vid poströstning. Dessa röstkort bekostas delvis av statsverket och delvis av kommunerna. I ökad utsträckning har kommunerna också övertagit kostnaderna för kollektiva transporter till vallokalerna. Slutligen erhåller partierna kostnadsfritt avskrifter av röstlängderna.

Enligt vår uppfattning bör det nu övervägas om inte också valsedlarna skulle kunna bekostas av statsverket och kommunerna. Hittills har man från det allmännas sida stannat vid att bekosta de kuvert som omsluter valsedeln. Sedan 1960 års riksdagsmannaval göres ingen skillnad på om dessa kuvert utlämnas av valnämnderna eller av de politiska partierna i deras serviceverksamhet.

När 1960 års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag beslöt att de politiska partierna på statsverkets bekostnad skulle erhålla äktamakekuvert, så motiverades detta med att väljarna i stor utsträckning vant sig vid att i valfrågor vända sig till väljarorganisationernas valbyråer eller ombud och att det därför måste anses lämpligt att deras önskemål om äktamakekuvert kunde tillgodoses av organisationerna.

Denna enligt vår uppfattning riktiga princip att till statsverket överföra kostnader för service som gagnar väljarna bör emellertid kunna utsträckas att gälla även valsedlar. Att sådana framställs i tillräckligt antal är en allmän angelägenhet, och kostnaderna härför bör inte belasta väljarorganisationerna, vilka i demokratiens tjänst helt naturligt ändå måste bära avsevärda kostnader för valrörelserna och den därmed förknippade upplysningsverksamheten. I en del andra länder, bl. a. i Finland och Danmark, har de politiska partierna inga kostnader för valsedlar, vilka där betraktas som allmänt valmaterial.

Man kan visserligen anföra att orsaken till att ett annat förfaringssätt hit-

tills tillämpats i Sverige delvis varit de skillnader som föreligger i fråga om valmetoderna. Som bekant röstar man i Finland och Danmark på en person, medan man i Sverige nästan undantagslöst röstar med en valsedel, som upp-
tar namn på flera personer. Det kan också teoretiskt sägas att man i Sverige inte behöver rösta med någon av partiernas valsedlar utan att man i stället kan använda de blanketter till valsedlar som skall tillhandahållas i vallokalen. Det finns i detta sammanhang ingen anledning att närmare motivera varför det sistnämnda förfarandet inte är praktiskt genomförbart. Med vårt valsystem utgör de valsedlar som de politiska partierna i förväg framställer en nödvändig förutsättning för en rationell valförrättning. Denna åtgärd från partiernas sida underlättar valförfarandet i ännu högre grad än vad t. ex. röstkortet gör. Då de sistnämnda bekostas av allmänna medel bör enligt vår uppfattning de för valförrättningen nödvändiga valsedlarna ersättas av statsverket vid val till *riksdagens andra kammare* samt vid *landstingsmannaval* och *stadsfullmäktigeval inom städer som tillsammans med landstingen utser ledamöter till riksdagens första kammare*. Övriga primärkommuner bör ges rätt att själva bekosta valsedlarna för de i stads- och kommunalfullmäktigevalen deltagande partierna.

Tillvägagångssättet för tilldelning av valsedlar till de politiska partierna bör i tillgängliga delar kunna följa de principer som tillämpas vid tilldelning av kuvert till väljarorganisationerna. Självfallet bör denna fråga bli föremål för en ingående prövning med hänsyn till önskvärdheten av att finna en riktig avvägning beträffande upplagornas storlek etc. En utredning bör därför företas med uppgift att framlägga förslag hur staten och kommunerna lämpligen bör kunna överta valsedelskostnaderna. Denna utredningsuppgift bör lämpligen anförtros åt 1955 års valutredning.

Utskottet. Såsom motionärerna framhållit har staten och kommunerna under senare år påtagit sig nya uppgifter och kostnader för de allmänna valen, bl. a. i syfte att underlätta valförrättningarna. De röstkort som väljarna erhåller bekostas sålunda av allmänna medel, och statsverket bestrider kostnaderna för valkuvert inte endast när dessa kuvert utlämnas genom valnämnderna utan även när desamma distribueras genom de politiska partiernas försorg. Vidare må erinras om att de politiska partierna numera har rätt att utlägga sina valsedlar i anslutning till eller i vallokalerna. Otvivelaktigt innebär de tryckta valsedlar som partierna tillhandahåller en betydelsefull serviceåtgärd gentemot väljarna och de underlättar även valnämndernas och länsstyrelsernas arbete vid sammanräkningen av de avgivna rösterna. Skäl kan därför anföras för att kostnaderna för dessa valsedlar skall bestridas av allmänna medel. Å andra sidan skulle med allmänna medel bekostade valsedlar innebära, att statens och kommunernas kostnadsmedverkan utsträcktes till att inte endast liksom hittills avse de yttre anordningarna i samband med valförrättningarna. Vidare uppkommer frågan om avgränsningen av samt de närmare förutsättningarna för de politiska partiernas rätt att få sina valsedlar tryckta på det allmännas bekostnad.

Utskottet är för sin del icke berett att nu intaga någon bestämd ståndpunkt i förevarande fråga. I anledning av vad motionärerna anfört anser utskottet dock att frågan om och i så fall på vilket sätt staten och kommunerna skall svara för kostnaderna för valsedlarna vid de allmänna valen bör

upptagas till förutsättningslös prövning. Vad utskottet anfört torde böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom. Utskottet hemställer därför,
att riksdagen må i anledning av motionerna I: 514 och II: 631 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända vad utskottet anfört.

Stockholm den 3 april 1962

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Närvarande: se under utlåtandet nr 56.

Reservation

av fröken *Andersson*, herrar *Birke*, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att utskottet bort avstyrka förevarande motioner och att därför utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Staten och kommunerna har som motionärerna framhållit under senare år påtagit sig ytterligare uppgifter och kostnader för de allmänna valen som tidigare de politiska partierna svarat för. Sålunda bekostas av allmänna medel de röstkort som väljarna erhåller, och staten bestrider kostnaderna för valkuvert, inte endast när dessa kuvert utlämnas från valnämnderna utan även när dessa distribueras genom de politiska partiernas försorg.

Enligt utskottet skulle med allmänna medel bekostade valesedlar innebära, att statens och kommunernas kostnadsmedverkan utsträcktes på ett principiellt betydelsefullt sätt genom att därigenom inte endast avse de yttre anordningarna med valförrättningarna. Vidare uppkommer i ett sådant fall betydande svårigheter att ange de närmare förutsättningarna för de politiska partiernas rätt att få sina valesedlar tryckta på det allmännas bekostnad. Inte minst besvärligt blir det att ange vilka politiska partier som skall komma i åtnjutande av denna förmån.

Med hänsyn till det anförda hemställer utskottet,

att motionerna I: 514 och II: 631 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»